

मनःशब्देनैवतदधिष्ठाताचंद्रोऽपिद्रष्टव्यः अन्येचदशदेवावैकारिकाः सात्विकाहंकारकार्याः तानाह दिशश्चवातश्चअर्कश्चप्रचेताश्चअश्विनौचए
तेपंचश्रोत्रत्वक्चक्षुजिह्वाघ्राणानामधिष्ठातारः बन्धिश्चइंद्रश्चउपेंद्रश्चमित्रश्चकश्चप्रजापतिः एतेपंचवाक्पाणिपादपायूपस्थानामधिष्ठातारः
॥ ३० ॥ यतोज्ञानशक्तिःबुद्धिःक्रियाशक्तिःप्राणश्च तैजसाहंकारकार्यौ अतोज्ञानक्रियाविशेषरूपाणींद्रियाण्यपितैजसादभवन्नित्यर्थः तान्याह
श्रोत्रमितिदोःपाणिः मेंद्रमुपस्थः क्रमस्त्वन्नविवक्षितः ॥ ३१ ॥ एवंकारणसृष्टिमुक्त्वाकार्यसृष्टिमाह यदाएतेअसंगताः अमीलिताआसन् अतएव
यदाआयतनस्यशरीरस्यनिर्माणेनशोकः ॥ ३२ ॥ तदासदसत्त्वंप्रधानगुणभावमुपादायस्वीकृत्यउभयंसमष्टिव्यष्ट्यात्मकंशरीरम् ॥ ३३ ॥ का

वैकारिकान्मनोजज्ञेदेवावैकारिकादश ॥ दिग्वातार्कप्रचेतोऽश्विनौहोपेंद्रमित्रकाः ॥ ३० ॥ तैजसात्तुविकु
र्वाणांद्रियाणिदशाभवन् ॥ ज्ञानशक्तिःक्रियाशक्तिर्बुद्धिःप्राणस्तुतैजसौ ॥ श्रोत्रंत्वग्घ्राणदृग्जिह्वावाग्दो
र्मेढ्रांघ्रिपायवः ॥ ३१ ॥ यदैतेऽसंगताभावाभूतेंद्रियमनोगुणाः ॥ यदायतननिर्माणेनशोकुर्ब्रह्मवित्तम ॥ ३२ ॥
तदासंहत्यचान्योन्यंभगवच्छक्तिचोदिताः ॥ सदसत्त्वमुपादायचोभयंससृजुर्त्यदः ॥ ३३ ॥ वर्षपूगसहस्रां
तेतदंडमुदकेशयम् ॥ कालकर्मस्वभावस्थोजीवोजीवमजीवयत् ॥ ३४ ॥ सएवपुरुषस्तस्मादंडंनिर्भिद्यनिर्ग
तः ॥ सहस्रोर्वेध्रिवाद्दक्षःसहस्राननशीर्षवान् ॥ ३५ ॥ यस्येहावयवैर्लोकान्कल्पयन्तिमनीषिणः ॥ कट्यादिभिर
धःसप्तसप्तोर्ध्वजघनादिभिः ॥ ३६ ॥ पुरुषस्यमुखंब्रह्मक्षत्रमेतस्यबाहवः ॥ ऊर्वोर्वैश्योभगवतःपद्भ्यांशूद्रोऽभ्य
जायत ॥ ३७ ॥ भूलोकःकल्पितःपद्भ्यांभुवर्लोकोऽस्यनाभितः ॥ हृदास्वर्लोकाउरसामहर्लोकोमहात्मनः ॥ ३८ ॥

लकर्मस्वभावानधिष्ठायस्थितःजीवयतीतिजीवःपरमात्माअजीवमचेतनम् अजीवयत् चेतयतिस्मा ॥ ३४ ॥ निर्भिद्यपृथक्कृत्यस्थितइत्यर्थः ॥ ३५ ॥
तदवयवैर्लोकरचनामाह यस्येति कटिरिति ऊरुमूलयोःपश्चाद्भागः जघनंपुरोभागः अधःसप्तलोकान् अतलादीन् ऊर्ध्वंभूरादीन्सप्त ॥ ३६ ॥
वर्णानांततउत्पत्तिर्दर्शयति पुरुषस्येति ब्रह्मब्राह्मणोमुखमिति कार्यकारणयोरभेदविवक्षयोक्तम् बाहवइतिच क्षत्रंक्षत्रियः ॥ ३७ ॥ इदानीमुपा
सनार्थंलोककल्पनाभेदान्दर्शयन्सप्तलोकपक्षमाहद्वाभ्याम् भूलोकःपातालमारभ्यपद्भ्यांकटिपर्यंताभ्याम् ॥ ३८ ॥